

Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

НН інститут Педагогіки і психології

Кафедра Психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту Педагогіки і
психології

 С.М. Кондратюк
(підпис) (ініціали та прізвище)

« 27 » вересня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА В СИСТЕМІ ОСВІТИ

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 053 Психологія
(шифр і назва)

освітня-програма Практична психологія

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією
НН інституту педагогіки і психології
«27» вересня 2022 р.

Голова Бондаренко Ю.А., д.п.н., професор
(ПІБ, науковий ступінь, вч. звання)

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання).
Кузікова С.Б., доктор психол. наук, професор, завідувач кафедри психології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології
Протокол № 2 від. « 22 » вересня 2022 р.

В. о. завідувача кафедри (Кузікова С.Б.)
(підпис)(прізвище та ініціали)

« 22 » вересня 2022 р.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –3	Бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		4-й	4-й
		Семестр	
		7-й	7-й
		Лекції	
		12 год.	2 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		62 год.	82 год.
		Консультації:	
		2 год.	2 год.
Загальна кількість годин - 90		Вид контролю: екзамен	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета: забезпечити загальну теоретико-прикладну підготовку бакалаврів у галузі психологічної служби в системі освіти, яка слугуватиме основою для їхньої практичної роботи, що пов'язана з функціями практичного психолога системи освіти.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Психологічна служба в системі освіти» є з'ясування причин виникнення та змісту труднощів розвитку особистості, засобів їх дослідження, можливостей розв'язання та попередження.

Освітньою програмою визначені наступні **програми компетентності**.

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Психологічна служба в системі освіти» ґрунтується на знанні таких попередньо вивчених курсів, як: «Вікова психологія», «Психодіагностика», «Основи психокорекції з практикумом» та ін.

3. Результати навчання за дисципліною

Програмні результати, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна:

- ПР2.* Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань
- ПР4.* Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
- ПР9.* Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.
- ПР10.* Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.
- ПР11.* Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.
- ПР12.* Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.
- ПР14.* Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.
- ПР16.* Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.
- ПР18.* Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

Після успішного вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть:

- РН1.* Знати особливості розвитку особистості в онтогенезі в контексті завдань психологічної служби в системі освіти стосовно кожного вікового періоду;
- РН2.* Ідентифікувати можливі труднощі розвитку особи в дитячо-юнацькому віці, визначати засоби дослідження особистісних проблем та пропонувати шляхи їх розв'язання;
- РН3.* Складати програми психодіагностичного обстеження, розвивальні програми та психокорекційні програми розв'язання психологічних проблем особистості за запитом; складати рекомендації для найближчого оточення дітей (батьки, вчителі) у контексті проблем, що розв'язуються;
- РН4.* Застосовувати отримані практичні навички проведення психодіагностичної, психокорекційної роботи із дітьми дошкільного, молодшого шкільного віку, підлітками, юнаками;
- РН5.* Застосовувати в практиці підбір процедур (методів, технік) індивідуальної і групової психопрофілактичної та психокорекційної роботи;

РН6. Знати та дотримуватися у власній психодіагностичній та психокорекційній практиці етичних принципів професійної діяльності психолога.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	Студент виявляє особливі творчі здібності, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання. Студент вільно висловлює думки і відчуття, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях.
B	Студент виявляє початкові творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, поставлених викладачем
C	Студент вільно (самостійно) володіє вивченим обсягом матеріалу і застосовує його на практиці; вільно розв'язує задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.
D	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки і добирати аргументи на підтвердження певних думок під керівництвом викладача.
E	Студент може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки
FX	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного відтворення окремих фактів, здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, частково контролювати власні навчальні дії, наводити окремі власні приклади на підтвердження певних тверджень
F	Студент не володіє навчальним матеріалом

Розподіл балів які нараховуються студентам

Розділ I		Розділ II		Розділ III		Розділ IV		К. робота	ІНДЗ		Разом	Загальна сума
Т 1.1	Т 1.2	Т 2.1	Т 2.2	Т 3.1	Т 3.2	Т 4.1	Т 4.2					
Поточний контроль												100
	5	5	5	5	5	5	10	10			50	
Контроль самостійної роботи												
									25		25	
Разом											75	
Підсумковий контроль (екзамен)										25	25	

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 4.1 – теми розділів

Відповідно до «Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка», при оцінюванні результатів навчання з дисципліни «Профілактика і корекція відхилень у поведінці» можливо перезарахування балів (максимально 20 балів) за позанавчальну фахову активність студентів (сертифікована участь в конференціях, тренінгах, написання статей тощо).

Політика дисципліни

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення Кодексу академічної доброчесності [[Кодекс академічної доброчесності Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка](#)]. Окреслимо його основні складові.

Складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб.

Надавати для оцінювання лише результати власної роботи.

Не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити Ваші результати чи погіршити/ покращити результати інших студентів.

Не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

Академічна доброчесність

У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувача вищої освіти робота оцінюється на мінімальний бал.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	
60 – 63	E	задовільно
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

З метою визначення рівня оволодіння студентами навчальним матеріалом і стимулювання пізнавально-творчої діяльності, протягом вивчення навчальної дисципліни здійснюється поточний і підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється систематично у формі питань і регулярної перевірки виконання семінарських та індивідуальних завдань: конспектів лекцій і першоджерел, матеріалів проведених психодіагностичних методик; оцінюються також виступи, наукові повідомлення, доповіді тощо. Програмою дисципліни передбачено контрольна робота, індивідуальне навчально-дослідне завдання, виконання самостійної роботи. Підсумковий контроль (екзамен) проводиться наприкінці семестру.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ І. Загальні питання організації та діяльності психологічної служби в системі освіти

Тема 1.1. Історія створення та сучасний стан психологічної служби в системі освіти.

Історичний еккурс створення психологічної служби в системі освіти. Особливості організування та сучасний стан функціонування психологічної служби в системі освіти в Україні та інших країнах світу.

Тема 1.2. Питання організації психологічної служби в системі освіти.

Предмет, мета і завдання психологічної служби в системі освіти. Принципи та умови ефективності психологічної служби в системі освіти. Основні види діяльності практичного психолога в системі освіти: діагностична, корекційна (розвивальна) робота, профілактична, консультативна та просвітницька діяльність практичного психолога. Єдність і взаємодія всіх видів роботи практичного психолога. Специфіка роботи практичного психолога залежно від типу закладу освіти. Професійна взаємодія практичного психолога з педколективом закладу і батьками. Етика професійної діяльності практичного психолога.

Розділ ІІ. Робота психолога з дітьми дошкільного віку.

Тема 2.1. Психологічні особливості і труднощі розвитку дітей дошкільного віку.

Загальна характеристика дошкільного віку. Завдання та особливості психологічної роботи з дошкільниками.

Природа труднощів психологічного розвитку дітей дошкільного віку. Найбільш типові психотравмуючі впливи на дітей від народження до 7 років. Невропатія: причини виникнення, її психопрофілактика і психокорекція. Проблеми емоційного розвитку: патологічні звички, впертість, плаксивість, розлади сну, страхи, агресивність, замкнутість, соціальна дезадаптація та ін. Аналіз причин та зміст психологічної допомоги в цих випадках.

Тема 2.2. Психодіагностична та психокорекційна робота з дошкільниками.

Психодіагностична робота з дошкільниками. Дослідження пізнавальної сфери, діагностика емоційно-афективної сфери, дослідження міжособистісних взаємин дитини з батьками, визначення психологічної готовності дошкільників до навчання у школі.

Психокорекційна робота з дошкільниками. Корекція пізнавальної сфери дошкільників: сприймання, уваги, пам'яті, процесів мислення, розвитку уяви та творчих здібностей. Корекція компонентів психологічної готовності дошкільників до навчання у школі. Корекція страхів за допомогою гри та малювання. Корекція нервово-психічної напруженості, підвищеної збудливості, агресивної поведінки дітей. Корекційна робота з замкнутими, боязкими, сором'язливими дітьми та їх батьками. Комплексна психологічна корекція невротичних станів дітей.

Особливості просвітницької та консультативної роботи психолога з вихователями та батьками дітей дошкільного віку.

Розділ III. Робота психолога з дітьми молодшого шкільного віку.

Тема 3.1. Психологічні особливості і труднощі розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Загальна характеристика молодшого шкільного віку. Завдання та особливості роботи з молодшими школярами. Адаптація до школи в перший рік навчання. Причини психогенної шкільної дезадаптації (ПШД). Аналіз причин труднощів у навчанні.

Психологічні проблеми розвитку дітей молодшого шкільного віку, аналіз їх причин та зміст психологічної допомоги.. Страхи, шкільна фобія, тривожність. Рухова розгальмованість, висока збудливість, труднощі довільності, самоконтролю. Астенія, нервова слабкість, інфантилізм. Сором'язливість, проблеми спілкування. Енурез, визначення причин та психологічна допомога дітям з невротичним енурезом. Заїкання, мутизм, допомога психолога при невротичній формі заїкання. Схильність ліворуких дітей до невротизму, психогігієна ліворуких дітей.

Тема 3.2. Психодіагностична та психокорекційна робота з молодшими школярами.

Психодіагностична робота з молодшими школярами. Діагностика пізнавальної діяльності молодших школярів. Діагностика мотиваційної та емоційної сфер особистості молодшого школяра, міжособистісних стосунків з дорослими та однолітками. Дослідження готовності до навчання у середній школі.

Психокорекційна робота з молодшими школярами. Корекція пізнавальної діяльності молодших школярів: уваги, процесів мислення, пам'яті, творчих здібностей. Розвиток довільності, самоконтролю, внутрішнього плану дій. Корекція мотивації навчання молодших школярів. Психокорекційна робота з молодшими школярами, які мають труднощі в навчанні. Корекція емоційних розладів, тривожності, шкільної фобії, страху відповіді, невпевненості в собі, низької самооцінки. Робота психолога з емоційно неврівноваженими, збудливими та агресивними дітьми. Психокорекція труднощів спілкування, розвиток соціальних та комунікативних умінь. Психокорекційна робота з молодшими школярами, які мають труднощі соціалізації (проблеми поведінки). Робота практичного психолога з батьками та вчителями дезадаптованої дитини.

Розділ IV. Робота психолога з особами підліткового та юнацького віку.

Тема 4.1. Психологічні особливості і труднощі особистісного розвитку підлітків та юнаків.

Загальна характеристика підліткового і юнацького віку. Завдання та особливості психологічної роботи з підлітками та юнаками.

Аналіз основних психологічних проблем особистісного розвитку в підлітковому віці. Причини та особливості прояву конфліктності в підлітків. Підлітковий негативізм, його причини та дії психолога. Психологія агресивної поведінки підлітків. Акцентуації характеру та відхилення у поведінці в зв'язку з цим. Аналіз причин та змісту тривожності підлітків. Проблеми взаємин підлітків з однолітками. Особливості формування уявлень про себе та самооцінки підлітків.

Тема 4.2. Психодіагностична та психокорекційна робота з підлітками та юнаками.

Психодіагностична робота з підлітками. Дослідження пізнавальної сфери підлітків. Визначення акцентуацій характеру. Діагностика емоційної сфери

особистості. Діагностика особливостей поведінки та міжособистісних відносин підлітків.

Психокорекційна робота з підлітками. Корекція пізнавальної діяльності підлітків, самоконтролю, довільності, внутрішнього плану дій. Корекція внутрішньоособистісних суперечностей підлітків, розвиток рефлексії, уявлень про себе, формування адекватної самооцінки. Корекція тривожності, невпевненості в собі, страхів, негативного ставлення до себе. Корекція агресивності в підлітків. Навчання підлітків прийомам саморегуляції психоемоційних станів та пособів ефективної поведінки в різних життєвих ситуаціях. Мета та завдання корекції Я-концепції в підлітковому віці.

Особливості роботи шкільного психолога з педагогічно занедбаними підлітками. Психокорекційна робота з невстигаючими учнями. Психокорекційна робота з соціально дезадаптованими підлітками. Підлітковий телефон довіри як форма надання психологічної допомоги підліткам.

Психодіагностична робота з юнацтвом. Дослідження особистісної сфери. Виявлення мотивів поведінки та спрямованості особистості. Дослідження інтересів, здібностей, психофізіологічних особливостей з метою профорієнтації учнів старших класів.

Психокорекційна робота з юнаками. Навчання методам саморегуляції психоемоційних станів. Навчання навичкам адекватного розв'язання різних життєвих ситуацій за допомогою методів когнітивної психокорекції та рольового тренінгу. Розвиток перспективи часу, навчання методам планування майбутнього і створення власного іміджу. Аналіз бажань і техніка прийняття рішень.

Психологічна корекція труднощів спілкування. СПТ спілкування для старшокласників.

Особистісне та професійне самовизначення юнацтва – консультативна допомога. Профорієнтація учнів як форма роботи практичного психолога.

Деякі форми і особливості роботи практичного психолога з учнями училищ, технікумів, коледжів, закладів вищої освіти.

6.2 Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
	Кількість годин							
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		лекції	семінарські та практичні заняття	самостійну роботу		лекції	семінарські та практичні заняття	самостійну роботу
РОЗДІЛ I. Загальні питання організації та діяльності психологічної служби в системі освіти.								
Тема 1.1. Історія створення та сучасний стан психологічної служби в системі освіти.	1	1						
Тема 1.2. Питання організації психологічної служби в системі освіти.	18	1	2	15	26	2	2	22
Разом за РОЗДІЛОМ I	19	2	2	15	24	2	2	22
РОЗДІЛ II. Робота психолога з дітьми дошкільного віку								
Тема 2.1. Психологічні особливості і труднощі розвитку дітей дошкільного віку.	4	2	2					
Тема 2.2. Психодіагностична та психокорекційна робота з дошкільниками.	19	2	2	15	21		1	20
Разом за РОЗДІЛОМ II	23	4	4	15	21		1	20
РОЗДІЛ III. Робота психолога з дітьми молодшого шкільного віку								
Тема 3.1. Психологічні особливості і труднощі розвитку дітей молодшого шкільного віку.	1	1						
Тема 3.2. Психодіагностична та психокорекційна робота з молодшими школярами.	18	1	2	15	21			20
Разом за РОЗДІЛОМ III	19	2	2	15	22			20
РОЗДІЛ IV. Робота психолога з особами підліткового та юнацького віку								
Тема 4.1. Психологічні особливості і труднощі особистісного розвитку підлітків та юнаків.	4	2	2					
Тема 4.2. Психодіагностична та психокорекційна робота з підлітками та юнаками.	23	2	4	17			1	20
Разом за РОЗДІЛОМ IV	27	4	6	17	23		1	20
Консультація	2	2			2	2		
Усього годин:	90	12	14	62	90	2	4	82

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Питання організації психологічної служби в системі освіти.	2	2
2.	Психологічні особливості і труднощі розвитку дітей дошкільного віку.	2	
3.	Психодіагностична та психокорекційна робота з дошкільниками.	2	1
4	Психодіагностична та психокорекційна робота з молодшими школярами.	2	
5	Психологічні особливості і труднощі особистісного розвитку підлітків та юнаків	2	
6	Психодіагностична та психокорекційна робота з підлітками та юнаками.	4	1
Разом		14	4

Теми для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Питання організації психологічної служби в системі освіти.	15	22
2.	Психодіагностична та психокорекційна робота з дошкільниками.	15	20
5	Психодіагностична та психокорекційна робота з молодшими школярами.	15	20
6.	Психодіагностична та психокорекційна робота з підлітками та юнаками.	17	20
Разом		62	82

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Кузікова, С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції [Текст] : навчальний посібник / С. Б. Кузікова. – 2-ге видання, перероблене, доповнене. – Суми, 2020. – 300 с. [<http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/9286>].
2. Психологічна служба : Підруч. / [В.Г.Панок (наук. ред.), А.Г.Обухівська, В.Д.Острова та ін.]. – Київ : Ніка-Центр, 2016. – 362 с.
3. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: навч. посіб. / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – К.: Академ-видав, 2017. – 360 с.

Додаткові:

4. Алексєєва Ю.А., Артемчук О.Г., Шишова О.М. Психодіагностика дітей та підлітків (Для психодіагностичної практики студентів) Навчально – методичний посібник. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. - 108 с.
5. Гільбух Ю.З., Коробко С.Л., Кондратенко Л.О. Визначення психологічної готовності дитини до шкільного навчання / Ю.З. Гільбух, С.Л. Коробко, Л.О. Кондратенко // Початкова школа. – 1988. – №7. – С. 5-18
6. Дитячі страхи. Діагностика та корекція / За ред. Л. Райчук. – К.: Редакції загально педагогічних газет, 2014. – 120 с.
7. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навч. посіб. / Т.В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
8. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. – Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. – 106 с.
9. Кузікова С. Б., Щербак Т. І. Психологічні особливості становлення децентрації в юнацькому віці // Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія: Психологічні науки. Випуск 3. – Херсон : Херсонський державний університет, 2019. – С. 65-73.
10. Кузікова С.Б. Психотехнології особистісного саморозвитку в юнацькому віці: генеза образу Я / С.Б. Кузікова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник Наукових праць. Серія психологічні науки. Випуск 3. Том 1. Серія психологічні науки. - Херсон : Херсонський державний університет, 2016. – С. 124–129.
11. Кузікова С.Б. Формування психологічної компетентності молодших школярів в контексті профілактично-корекційного супроводу їх розвитку // Теоретичні і прикладні проблеми психології : Збірник наукових праць № 2 (37), 2015 р. - Сєверодонецк : Вид-во Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2015. – С. 219–226.
12. Організація та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби і ПМПК / за наук. ред. В.Г. Панка та І.І. Цушка. – Електрон. дані. – Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. – 90 с.
13. Основи практичної психології / [Панок В.І., Титаренко Т.М., Чепелєва Н.В. та ін.]; під ред. В.І. Панка. – [Третє стереотипне видання]. – К.: Либідь, 2006. – 536 с.

14. Павлик Н. В. Гармонізація характеру старшокласників: спецкурс / Н.В. Павлик; - К.: Ред.загальнопедагогічних газет, 2014. – 128 с
15. Палій А. А. Методи діагностики психічного розвитку дітей. - Івано-Франківськ. 2013. – 430 с.
16. Проблеми розвитку та корекція емоційної сфери молодшого школяра / Упоряд. О. А. Атемасова. — Х.: Вид-во «Ранок», 2010. —176 с. — (Бібліотека шкільного психолога).
17. Робота психолога та соціального педагога в закладах освіти. Збірник нормативних документів / Укладач І.С. Загурська. – Житомир, 2010. – 85 с.
18. Kuzikova S. Model of psychological correction of crisis of adolescence [Модель психологічної корекції кризи підліткового віку] / S. Kuzikova / Психологія особистості [Науковий журнал]/ - Івано–Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2016. – № 1 (7) – С. 24–33.